

Организација на
Обединетите нации
за образование,
науча и култура

100-годишнина од раѓањето
на Блаже Конески,
поет и филолог (1921-1993)

Чествувана во соработка со УНЕСКО

РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ

XLVIII МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА НА LIV ЛЕТНА ШКОЛА НА МЕЃУНАРОДНИОТ СЕМИНАР ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА

Охрид, 3 и 4 септември 2021 година

СКОПЈЕ, 2022

**XLVIII МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА
КОНФЕРЕНЦИЈА НА LIV ЛЕТНА ШКОЛА
НА МЕЃУНАРОДНИОТ СЕМИНАР ЗА
МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРА И
КУЛТУРА**

Охрид, 3 и 4 септември 2021 година

Издавач: Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

За издавачот:

проф. д-р Никола Јанкуловски, ректор на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

XLVIII меѓународна научна конференција на LIV летна школа на
МЕЃУНАРОДНИОТ СЕМИНАР ЗА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК,
ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА

Уредник: проф. д-р Никола Јанкуловски, ректор на Универзитетот
„Св. Кирил и Методиј“ во Скопје

Редакциски одбор:

акад. Виктор Фридман

акад. Ала Шешкен

проф. д-р Ордан Чукалиев

проф. д-р Весна Мојсова-Чепишевска

проф. д-р Станислава-Саша Тофоска

проф. д-р Трајче Стамески

м-р Евдокија Илијевска

Јазична редакција: МОМЕНТ МАЛ ДОО-СКОПЈЕ

Компјутерска обработка: ПЕЧАТНИЦА НАПРЕДОК ДООЕЛ
ТЕТОВО

Печати: ПЕЧАТНИЦА НАПРЕДОК ДООЕЛ ТЕТОВО

Тираж: 150 примероци

Милена Саздовска-Пигуловска

Филолошки факултет „Блаже Конески“ Скопје
 Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Македонија
milena.sazdovska@gmail.com

УПОТРЕБА НА ЕВРОЖАРГОНОТ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК

Апстракт: Со оглед на евроинтегративните процеси коишто се започнати од Република Северна Македонија уште пред две децении, а коишто значително ќе се интензивираат во следните неколку години, во македонските медиуми и институции е сè поприсутна употребата на еврожаргонот. Еврожаргонот ја претставува терминологијата карактеристична за Европската Унија (ЕУ) и претставува специјална лексика со ограничена употреба во институциите на ЕУ, вклучително и во европските медиуми со цел информирање на пошироката јавност за случувањата во европско тло. Пристапувањето кон ЕУ наложува значајни промени од државите пристапнички во текот на определен временски период, не само од политички, економски и институционален аспект, туку и од јазичен аспект. Имено, јазичниот критериум за членство во ЕУ подразбира преведување на европското законодавство на националниот јазик на државата пристапничка со цел подготовка на националната верзија на т.н. *acquis communautaire*. Тоа го претставува идното законодавство на државата пристапничка во ЕУ, коешто ќе треба да биде разбирливо и за обичните граѓани. Како резултат на овој процес, специфичната терминологија на ЕУ (т.н. еврожаргон) уште одамна навлегува во македонскиот јазик, а особено во процесот на транспонирање на европското законодавство во македонското законодавство.

Клучни зборови: стручна лексика, еврожаргон, терминологија на ЕУ, евроговор

Предмет и цел на истражувањето

Главната цел на овој труд е да го покрене прашањето колку македонскиот јазик е подготвен да се менува под влијание на евроговорот и еврожаргонот и да отвори дискусија за потребата од постоење на унифициран национален став во врска со навлегувањето, односно степенот на употреба на еврожаргон во македонскиот јазик, имајќи ги во предвид евроинтегративните процеси коишто се започнати од Република Северна Македонија. За таа цел во трудот се предлагаат конкретни чекори за стандардизација на еврожаргонот што навлегува во македонскиот

јазик. Притоа, трудот прво има за цел да ја покаже комплексноста на еврожаргонот како стручна лексика и да отвори дискусија за неопходноста од користење ваков вид лексика надвор од стручната јавност, односно при информирање на граѓаните.

Еврожаргонот ја претставува терминологијата карактеристична за ЕУ и претставува специјална лексика со ограничена употреба во институциите на ЕУ, вклучително и во медиумите, со цел информирање на пошироката јавност за случувањата на европско тло. Употребата на еврожаргон е неопходна во мултијазична и мултикултурна средина каква што е ЕУ бидејќи претставува заедничка односно наднационална терминологија со којашто се означуваат поими и процеси коишто се специфични за ЕУ, а коишто немаат специјално значење надвор од нејзин контекст. Од друга страна, дополнителна цел на трудот е да одговори на прашањето дали еврожаргонот е важен за олеснување на комуникацијата преку означување специфични поими или е премногу технички и нејасен за обичните граѓани со што се отежнува комуникацијата со пошироката јавност. За таа цел е спроведено анкетно истражување од кое резултатите се претставени во продолжение на трудот и претставуваат почетна основа за донесување на заклучоци.

Синхрониската анализа покажува досегашно влијание на евроговорот и еврожаргонот врз развојот на македонскиот јазик, коешто се забележува на различни рамништа. Јазикот претставува средство за комуникација во социолошка и професионална средина и токму затоа ниту еден јазик не е имун на промени и подновувања. Јазикот ги одразува новитетите и промените во општеството, како и комуникациските потреби на луѓето во општеството. Во таа насока и процесот на европска интеграција што ги зафатил сите балкански држави не остава свој белег само врз општествено-политичкиот систем на државите, туку и врз јазикот, а особено на лексичко ниво и тоа преку контактот со голем број нови поими, коишто се непознати во државите со поранешно социјалистичко уредување, како и преку приливот на нови изрази и термини (Саздовска-Пигуловска 2016: 295). Еврожаргонот бил нова појава во сите европски јазици, па и во македонскиот јазик во којшто еврожаргонот започнал да навлегува пред околу две децении, односно по воспоставувањето институционални односи со Европската Унија, а со цел да се одговори на потребата за јазични промени (Саздовска-Пигуловска 2021: 134). Имено, со воспоставувањето на билатерални односи со Европската Унија произлегла и формална обврска за Република Северна Македонија, за усогласување на националното законодавство со правото на ЕУ

наречено *acquis communautaire*, а со цел преземање на најдобрите практики и општествено-политичко уредување на ЕУ, коишто се покажале како успешни во многу држави членки.

Главното прашање коешто се стреми да го покрене овој труд е колку македонскиот јазик е подготвен да се менува под влијание на евроговорот и еврожаргонот? Имено, и покрај важната улога на еврожаргонот, не смее да постои неконтролирано преземање и навлегување странска лексика. Една од групите коишто се директно засегнати од употребата на еврожаргон се преведувачите и толкувачите, коишто го претставуваат првиот филтер низ којшто треба да помине еврожаргонот пред да дојде во контакт со пошироката јавност. Токму затоа за целите на овој труд е спроведено анкетно истражување во кое испитаниците се студенти од четврта година на Катедрата за преведување и толкување на Филолошкиот факултет во Скопје, коишто како идни преведувачи и толкувачи во националните, па и во европските институции, се директно засегнати од познавањето и употребата на овој вид тесноспецијализирана лексика. Оттука, методологијата на истражувањето опфаќа анкетно истражување преку прашалник, чијашто цел е да ја покаже комплексноста на овој вид стручна лексика којашто со огромен интензитет навлегува во македонскиот јазик.

Специфики на еврожаргонот

Жаргонот е нестандартна јазична појава и го проучуваат различни автори, коишто најчесто го дефинираат како вокабулар во определена област со ограничена употреба меѓу членовите на посебна социјална група во зависност од нивната професија, општествена положба, возраст, итн. Ранко Бугарски разликува три основни вида жаргон: стручен, супкултурен и младешки жаргон и истакнува дека стручниот жаргон се одликува со претерана и шаблонска употреба на стручни називи коишто се неразбирливи за лаиците, па кога доаѓа до стандардизирање на овие називи се работи за стручна терминологија на различните регистри, којашто во основа припаѓа на стандардниот јазик, но сè уште може да се зборува за жаргон (Bugarski 2003: 10). За другите видови жаргони, Бугарски истакнува дека доколку навлезат во општа употреба во заедницата, преку разговорниот јазик тие можат постепено да навлезат во стандардниот јазик, при што се преминува од разговорен во формален стил (Bugarski 2003: 11).

Еврожаргонот спаѓа во групата на стручен жаргон, односно претставува дел од лексиката со ограничена сфера на употреба во доменот на ЕУ, помеѓу ограничени социјални групи кои имаат

заедничка карактеристика, а тоа е професијата (Саздовска-Пигуловска 2016: 297). Има за цел да овозможи ефикасна комуникација и разбирање помеѓу определени професионални групи и тоа меѓу мултијазичната и мултикултурната администрација во ЕУ и со медиумите, поради што со огромен интензитет навлегува и е присутен и во дискурсот на македонската администрација, како и во медиумскиот дискурс, а допрва ќе навлегува и во дискурсот на македонските политичари.

Еврожаргонот го проучуваат голем број автори и стручњаци од практиката. На пример, истакнатата авторка Темерман го проучува создавањето термини во евроговорот на англиски и на други јазици и заклучува дека тој процес опфаќа определување на еден поим, којшто потоа се користи во повеќе јазици (Temmerman 2018: 11). Шефнер и Адаб сметаат дека јазикот на ЕУ, односно еврожаргонот претставува „хибриден“ јазик којшто е предмет на договор помеѓу различни институции и култури, како и резултат на одлуките на преведувачите и толкувачите (Schäffner; Adab, 2001: 175).

Меѓутоа, основна карактеристика на жаргонот е тоа што претставува збор или израз зад којшто се крие друго значење и токму затоа користењето жаргон остава можност за нејасноти и двосмисленост. Имено, кога на пошироката јавност ѝ се соопштуваат информации преку медиумите за различни процеси и активности од јавен интерес, а притоа се користи жаргон, пошироката јавност често не е доволно упатена во случувањата, ниту пак разбира во целост што се соопштува. Во ЕУ се одржуваат бројни јавни дебати во однос на прашањето дали еврожаргонот ја олеснува комуникацијата преку означување специфични поими за Унијата или е премногу технички и нејасен за обичните граѓани со што се отежнува комуникацијата со пошироката јавност. Токму затоа е важно да се анализираат главните специфики на овој вид стручна лексика.

Со користење еврожаргон несомнено се надминуваат јазичните и културолошките разлики помеѓу државите членки на ЕУ, како и општествено-политичките разлики со оглед на различните национални правни системи. Еврожаргонот придонесува за ефикасна и прецизна комуникација во европските институции, како и помеѓу европските институции и медиумите. Според Мекалиф, евроговорот ги одразува спецификите на различните правни системи, култури и јазици и претставува нов правен јазик (McAuliffe 2009: 106).

Специфично за еврожаргонот е тоа што се создава на наднационално ниво бидејќи не е карактеристичен за еден јазик или култура. Целта е да се создаде единствен „европски“ јазик што ќе ја

олесни комуникацијата меѓу и со администрацијата, имајќи ги во предвид различните правни системи на државите членки, како и различното јазично и културно потекло на административните службеници во европските институции. Според Бил, евроговорот е мултилингвален правен јазик што се појавува како мешавина од различни национални јазици со меѓусебно поврзани концептуални системи и е толку нејасен што го нарекува „евромагла“ со цел метафорична споредба на употребата на еврожаргон со лутање во магла (Biel 2014: 337).

Потребно е да се има во предвид и дека еврожаргонот има секојдневна употреба и меѓу преведувачите и толкувачите во европските институции, коишто преведуваат и толкуваат на сите службени јазици на ЕУ. Меѓутоа, од друга страна, еврожаргонот треба да придонесува и за јасно и недвосмислено информирање на пошироката јавност за случувањата и активностите на европските институции, односно за информирање на граѓаните.

Влијанието на евроговорот и еврожаргонот врз македонскиот јазик

Во комуникацијата со европските институции и медиуми се доаѓа во директен контакт со евроговорот од којшто се преземаат голем број нови термини и фразеолошки изрази. Еврожаргонот со огромен интензитет навлегува и во македонскиот јазик и е присутен во дискурсот на администрацијата, медиумите и стручната јавност и претежно навлегува преку директно или индиректно позајмување. Така на пример, во стручната литература и во новинарските текстови можат да се забележат голем број директни заемки од англиски, па и од француски јазик, коишто не поминуваат морфолошка, ортографска и фонетска адаптација, а коишто надвор од професионалните кругови можат описно да се користат, на пример, *ајроксимација* претставува *усоџласување на законодавството*. Се работи за поими што не постојат во македонското политичко и економско уредување, па многу често навлегуваат без да се почитуваат нормите на стандардниот македонски јазик, а со цел да се задоволат комуникациските потреби.

Со еврожаргонот се означуваат различни поими поврзани со функционирањето на Европската Унија како уникатна наднационална организација, односно специфични поими од различни лексички полиња и тоа право, меѓународни односи, финансии, социјална политика, образование итн. со тесно специјализирано значење во доменот на ЕУ (Саздовска-Пигуловска 2016: 299). Еврожаргонот има големо влијание врз македонскиот јазик, бидејќи со него се означуваат поими коишто се непознати за

македонското општествено-политичко уредување, на пример, *comitology* > *комиџолоџија* ‘процес во кој при спроведувањето закони, Европската комисија консултира специјализирани советодавни комитети со експерти од државите-членки’, *screening* > *скрининџ* ‘следење на фактичката состојба во државата во различни области во фазата кога се водат преговори за членство во ЕУ’ итн. Влијанието на евроговорот и еврожаргонот е присутно и во употребата на називи на административни и судски функции коишто се непознати во македонскиот систем: *EU Commissionaire* > *Еврокомесар* ‘еден од 27-те членови на Комисијата, кој е одговорен за еден од нејзините оддели кои покриваат различни европски политики’, *rapporteur* > *рајорџер* ‘член на Европскиот парламент кој истражува и поднесува извештаи во различни области што ги покрива неговиот комитет пред да се разгледуваат на парламентарна дискусија’ и друго.

Голем дел од еврожаргонот се создава со преосмислување зборови со општо значење, коишто поминуваат низ семантички промени и добиваат ново значење во контекст на ЕУ, а коешто се пренесува и во македонскиот јазик, на пример: *agenda* > *аџенда* ‘додека основното значење на овој термин е дневен ред на состанок или дискусија, во еврожаргонот означува работи што треба да се постигнат во определена област или политика на Унијата’, *Lisbon Agenda* > *Аџендаџа од Лисабон* претставува ‘акциски план со приоритети во економската политика предвидени да се постигнат до 2010 година’ итн. Еврожаргонот често има метафорично значење, на пример: *European Semester* > *евроџски семесџар* ‘процес во кој државите-членки работат заеднички на економската политика што вообичаено трае 6 месеци’, *rendezvous clause* > *џомошна клаузула* (којшто често несоодветно буквално се користи на македонски јазик како „рандеву клаузула“, а всушност се работи за ‘вид помошна клаузула во законодавен текст’), *soft law* > *необврзувачко законодавсџиво* (на македонски јазик често се користи буквално како „меко право“ што е сосем несоодветно бидејќи се работи за ‘правни документи кои не се обврзувачки’) итн.

Бројни се и културно специфичните термини коишто означуваат важни процеси и одлуки поврзани со Унијата, а коишто најчесто се нарекуваат по градовите во кои биле донесени: *Barcelona Process* > *Процес од Барселона* ‘мултилатерален форум за дијалог и економска и регионална соработка помеѓу ЕУ и медитеранските држави во кој се вклучени 43 држави’ (често несоодветно се користи како *Барселона џроцес*), *Stockholm Programme* > *Проџрама од Сџокохолм* ‘план со активности на

Унијата во областа на правдата, слободата и безбедноста, предвидени за 2010-2014 година’ (често несоодветно се користи како *Сџокхолм ѝроџрама*), *Luxembourg Compromise* > *Луксембурички комѝромис* ‘потпишан во 1966 година со кој се превидува дека при донесување одлуки од важен национален интерес, членовите на Советот ќе ги почитуваат нивните меѓусебни интереси, како и интересите на Унијата’ итн.

Се користат и специфични поими за означување територијални области во ЕУ: *European Economic Area* > *Евројска економска обласѝ* ‘територија составена од Унијата и држави од ЕФТА, коишто не се членки, но ги уживаат придобивките од единствениот пазар на Унијата’ (често погрешно се користеше како *Евројски економски ѝросѝор*) и слично;

Во еврожаргонот се присутни и голем број заемки од работните јазици на Унијата, пред сѐ од францускиот и од англискиот јазик. Француското влијание се забележува преку употребата на француски термини, изрази, акроними и скратеници кои ретко се адаптираат или преведуваат на македонски јазик и се користат во оригинална форма: *acquis communautaire* ‘правото на Европската Унија’ коешто и во македонската стручна јавност често се нарекува „аки“. Директното транскрибирање на заемките со кирилско писмо особено се применува кога не постои утврден македонски еквивалент за стручни термини кон кои понекогаш несоодветно се додава и определен член, на пример *acquis* > *акиѝѝо*, *avis* > *авиѝѝо*. Други карактеристични примери се *Europe à la carte* > *Евроѝа на „мени“* ‘метод со кој им се овозможува на државите членки да избираат политики како од мени и да се вклучуваат во нив’ (често буквално се користи како неадаптирана заемка *Евроѝа а ла картиѝ*), *OLAF* > *ОЛАФ* (од француски: Office de Lutte Anti-Fraude), *COREU* > *КОРЕУ* (од француски: COREspondance EUropéene), ‘*COREPER*’ > *Кореѝер* (од француски: Comité des Représentants Permanent) итн. Англиското влијание е уште поголемо и најзабележливо кај акронимите, скратениците и неологизмите: *ERM* > *ЕРМ* (европски девизен механизам), *flexicurity* > *флексиѝјурѝѝѝи* (кованица од зборовите „флексибилност“ и „сигурност“ односно еврожаргон за ‘политика на едноставно вработување и отпуштање во социјалната политика која беше првично применета од Данска’) итн.

Европските службеници често создаваат и неологизми и кованици преку кои оставаат свој печат врз јазикот, коешто покажува дека еврожаргонот е креативен и ја одразува мултилингвалната и мултикултурната природа на Унијата. Истите неологизми и кованици потоа се преземаат и на македонски јазик: *Eurocrat* > *еврокраѝѝ* или ‘европските бирократи или службеници

што работат во европските институции’, *Euroscpticism* > *евроскејпцизам* или термин што означува ‘противење на европската интеграција или сомнеж кон Унијата и нејзините цели’, *synergy* > *синергија* е термин што доби ново значење за време на претседателството на Словенија со Советот на ЕУ и означува ‘содејство меѓу различни страни во Унијата’, *CAP* > *КАП* ‘Заедничка земјоделска политика’, *IPA* > *ИПА* ‘инструмент за пред-пристапна помош’ итн.

Може да се заклучи дека еврожаргонот означува поими, процеси и области коишто се специфични за Унијата, како што се документи, програми, политики, институции и слично, а коишто првенствено се користат во бирократскиот дискурс и во медиумскиот дискурс. Се забележува дека за еврожаргонот е карактеристична употребата на стручни термини од различни области, особено од областа на европското право, коешто во голема мера се разликува од националното право на државите членки, вклучително и од македонскиот правен систем (Саздовска-Пигуловска 2021: 114). Примерите погоре покажуваат дека се работи за тесно специјализирана лексика со ограничена употреба во доменот на ЕУ, којашто е неразбирлива за лицата надвор од професионалните групи во областа на европската интеграција и којашто без дополнително објаснување е неразбирлива за лаиците што всушност покажува колку е сложен еврожаргонот.

Денес се забележува масовна употреба на еврожаргонот во дискурсот на македонската администрација, а навлегува и во македонските закони и подзаконски акти, на пример, секој македонски закон содржи т.н. *коресподенцијна табела* (< *table of concordance* ‘инструмент на Европската комисија за оценување на степенот на усогласеност на туѓ закон со европските регулативи’). Еврожаргонот се среќава и во македонските печатени и интернет медиуми, како и на вести. Еврожаргонот е особено популарен во стручната јавност каде што претежно се користи во неадаптирана форма, на пример, *антиitrust*¹⁵⁵ е целосно несоодветно одомаќинет во стручната јавност (од француски: *antitrust* ‘активности со кои се ограничува или спречува конкуренција на пазарот’).

Еврожаргонот ја олеснува комуникацијата помеѓу експертите и институциите, но настанува проблем кога треба да се информира пошироката јавност и кога македонските граѓани ќе треба да ги разберат своите идни закони или процесот на водење

¹⁵⁵ Речник на термини: Европската Унија и претпристапната помош. (2007). Секретаријат за европски прашања, стр. 14.

преговори со ЕУ, којшто треба да биде транспарентен за целата јавност. Опасноста од неконтролирано преземање еврожаргон е тоа што доколку жаргонот навлезе во општа употреба, преку разговорниот јазик тој може постепено да навлезе во стандардниот јазик и да премине од неформална во формална употреба и на тој начин неразбирливиот „евроговор“ потоа да стане неразбирлив македонски јазик. Затоа е потребно да се контролира степенот до којшто евроговорот и еврожаргонот ќе влијаат врз македонскиот јазик.

Иако европските институции прават големи напори за појаснување на еврожаргонот и за стандардизирање на неговото значење преку различни публикации, лексикони, како и онлајн поимници и речници, па и за изнаоѓање синонимни називи на 24-те службени јазици на ЕУ, сепак и меѓу европските бирократи се водат бројни полемики и дискусии околу неопходноста од користење толку сложен и често неразбирлив професионален жаргон.¹⁵⁶ Секогаш постои можност и за злоупотреба на еврожаргон заради манипулирање во медиумски дискурс. Слични полемики се водат и во државите од Западен Балкан со евроинтегративни аспирации, односно во одредени публикации се истакнува дека јазикот што се користи во процесот на пристапување кон ЕУ е неразбирлив за пошироката јавност и е потребна поголема транспарентност во пошироката јавност со оглед на тоа што „европскиот говор“ е премногу технички комплексен и отвара можност за политичко манипулирање.¹⁵⁷ Со политичкото манипулирање се упатува на европските бирократи, коишто го оценуваат напредокот на балканските држави кандидатки со евроинтегративни аспирации. Имено, еврожаргонот не само што треба да биде разбирлив за граѓаните од Западен Балкан, туку и невладиниот сектор апелира на поголема транспарентност од јазичен аспект, со цел да разберат дали реформите во нивните држави се спроведуваат во практика или пак владите само симулираат реформи на хартија.¹⁵⁸

Во таа насока српските авторки Силашки и Ѓуровиќ проучуваат како се концептуализира и одразува пристапувањето на Република Србија во ЕУ, врз српскиот дискурс и заклучуваат дека одредени метафорични изрази со употреба во српскиот дискурс често резултираат со недоразбирање помеѓу српските граѓани, а тоа пак поттикнува евроскептицизам во пошироката српска јавност (Silaški; Đurović 2014: 1). Оттука, овој труд се стреми да го покрене

¹⁵⁶ <https://termcoord.eu/2014/06/eurojargon/>

¹⁵⁷ <https://www.epi.org.mk/docs/Twelve-Proposals-web.pdf>, стр. 13.

¹⁵⁸ Ibid 3, стр. 12.

прашањето, колку македонскиот јазик е подготвен да се менува под влијание на евроговорот и еврожаргонот.

Методологија на истражување

Со интензивирање на евроинтегративните процеси, во македонскиот јазик има наплив на еврожаргон преку медиумите, администрацијата и евроекспертите, којшто многу често не е во согласност со нормите на стандардниот македонски јазик. Покрај влијанието на медиумите за преземање на овој вид стручна лексика, еврожаргонот интензивно навлегува во македонскиот јазик и преку официјалните документи на ЕУ, коишто се преведуваат од англиски јазик на македонски јазик и претставуваат стручна литература со правна, економско-финансиска и друга терминологија што ја користи стручната и академската јавност во Република Северна Македонија. Оттука, за целите на трудот во 2019/2020 година е спроведено анкетно истражување со коешто се опфатени 60 студенти од четврта година на Катедрата за преведување и толкување (ПИТ) на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ во Скопје, коишто како идни преведувачи и толкувачи во националните, па и во европските институции се директно засегнати од познавањето и употребата на овој вид тесно специјализирана лексика. Испитаниците имаат основни познавања на еврожаргон стекнати преку стручните предмети во рамките на студиите и преку пракса во Секретаријатот за европски прашања при Владата.

Слични истражувања во оваа област коишто опфаќаат студенти не се среќаваат во научната литература, туку претежно се спроведуваат истражувања со други целни групи. На пример, релевантно анкетно истражување е спроведено од Балиќ во 2016 година, коешто опфатило 285 вработени лица во една од институциите на ЕУ, со цел да оцени колку анкетираниите вработени лица сметале дека еврожаргонот отстапува од стандардниот англиски јазик, односно дали одредени примери на еврожаргон се прифатливи или неприфатливи за употреба (Balić 2016). Притоа дошла до заклучок дека т.н. „европски“ англиски јазик мора да се смета за стручен еврожаргон поради техничката, административната или правната природа, а не за нестандартна јазична форма на англискиот јазик за целите на европските институции (Balić 2016: 1).

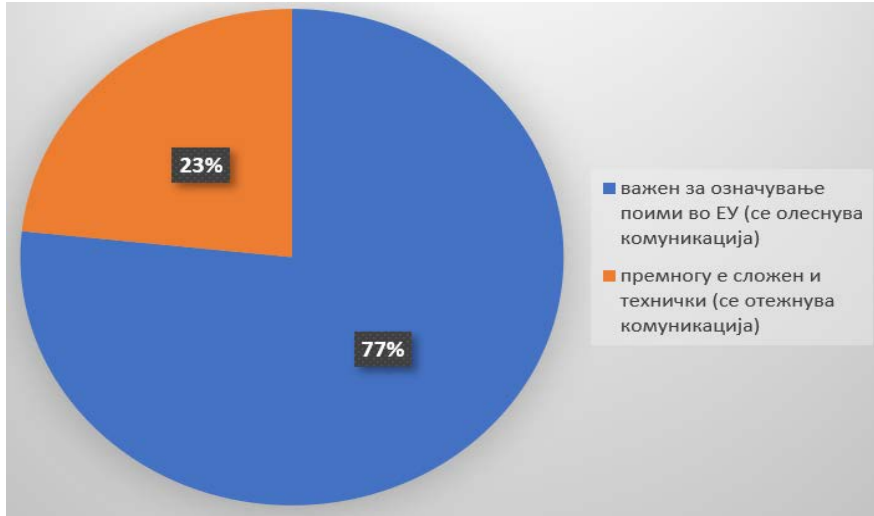
Друго истражување во оваа област е спроведено од Томашевска во 2015 година, којашто истражувала колкаво е влијанието на еврожаргонот врз дискурсот на полските политичари коишто работат во Европскиот парламент, при што го анализира политичкиот дискурс што се користи во медиумите, како и во јавни

дебати или говори што се одржуваат пред пошироката јавност (Tomaszewska 2015). Притоа авторката дошла до заклучок дека во дискурсот на полските политичари се присутни доминантни странски елементи под влијание на еврожаргонот и наведува повеќе причини за тоа, но истакнува и дека еврожаргонот придонесува за создавање на многу нови зборови во полскиот јазик, коишто поминуваат низ процес на адаптација или пак директно се преземаат во нивната оригинална форма (Tomaszewska 2015: 208).

Резултати од анкетното истражување

Податоците од анкетното истражување во овој труд го прикажуваат ставот на анкетираниите студенти по ПИТ преку 10 прашања со одбирање една од повеќе понудени опции или со образложение на сопствениот став. Во првите две прашања студентите самостојно го објаснија значењето на 20 познати примери за еврожаргон (без да консултираат стручна литература или извори на интернет). Потоа студентите детално пребаруваа стручна литература и извори на интернет за да го откријат прецизното значење на претходно зададените примери, при што споредбата покажа дека половина од студентите не го разбираат соодветно еврожаргонот. На пример, голем дел воопшто не го поврзале изразот „*to get a Greek haircut*“ со финансиската криза во презадолжената Грција, а повеќето буквално го разбрале „*College*“ како ‘универзитетски колеџ’ наместо како ‘стручно тело составено од еврокомесари’. Еден дел буквално го разбрале „*actors*“ како ‘европски актери’ наместо како ‘вклучени страни’, а некои сметале дека „*avis*“ е ‘поглед’ (под влијание на францускиот јазик), наместо ‘формален инструмент преку кој Европската комисија дава официјално мислење’. Врз основа на првите две прашања, студентите донесоа сопствен заклучок во врска со употребата и функцијата на еврожаргонот, којшто е прикажан на слика 1.

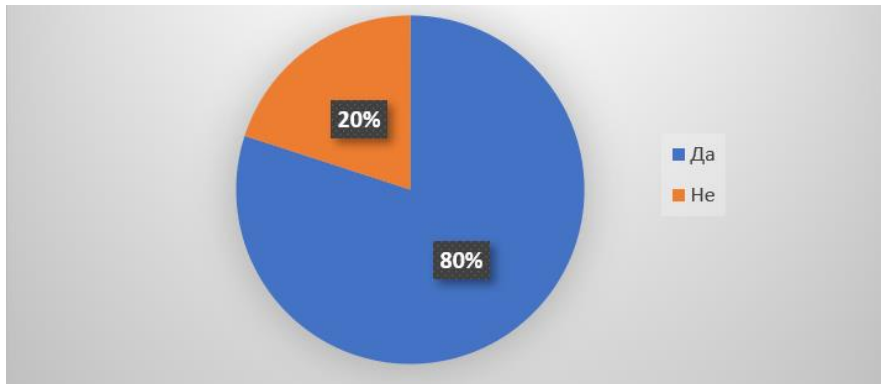
Слика 1. Личен став на студентите по ПИТ за употреба на еврожаргон

И покрај претходно констатираната сложена природа на еврожаргонот со помош на првите две прашања од прашалникот, дури 77% од анкетираниите имале впечаток дека еврожаргонот е важен за означување специфични поими во ЕУ, со што се олеснува комуникацијата, наспроти 23%, коишто сметале дека еврожаргонот е премногу сложен и технички, со што се отежнува комуникацијата. Анкетираниите студенти различно ги образложиле своите одговори и некои навеле дека еврожаргонот е важен за експертите заради полесна комуникација, дека секоја професија се одликува со своја терминологија, односно жаргон за прецизно изразување и комуникација, како и дека ЕУ како уникатен субјект треба да има и свој јазик без разлика колку е сложен. Други, пак, образложиле дека еврожаргонот треба да биде разбирлив и за граѓаните, односно дека жаргонот може да се замени со едноставни зборови, како и дека тешко го препознавале значењето на еврожаргонот бидејќи претставува мешавина од повеќе јазици.

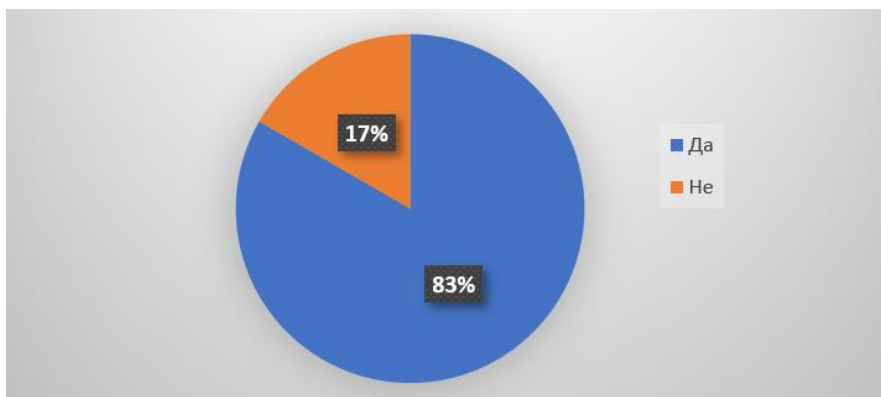
Во следното прашање анкетираниите беа прашани дали како резултат на започнатите евроинтегративни процеси еврожаргонот треба да навлегува во македонскиот јазик заради означување непознати поими карактеристични за ЕУ. Одговорите на анкетираниите се прикажани на слика 2.

Слика 2. Дали македонскиот јазик треба да се збогатува со еврожаргон?

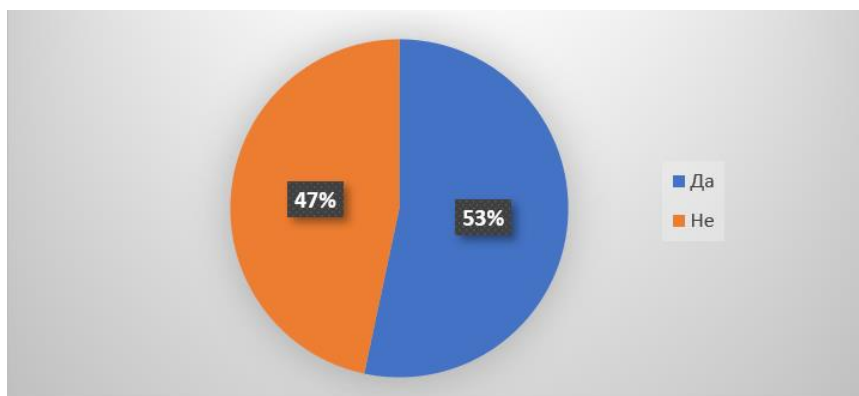
Врз основа на сопствените сознанија, дури 80% од анкетираниите студенти одговориле дека македонскиот јазик треба да се збогатува со еврожаргон и навеле повеќе причини за тоа, на пример, бидејќи сметале дека е потребно граѓаните да се запознаат со политиките и начинот на работење на ЕУ, заради запознавање со нови поими, за да се биде во чекор со европските случувања, како и дека е неопходно да постојат утврдени преводни еквиваленти на македонски јазик. Само 20% од анкетираниите одговориле дека во македонскиот јазик не треба да навлегува еврожаргон, бидејќи е премногу сложен и неразбирлив за македонските граѓани, односно сметале дека треба да се користи исклучиво домашна лексика заради полесно разбирање од пошироката јавност. На слика 3 подолу се прикажани ставовите на анкетираниите во врска со тоа дали тие лично би го изучувале еврожаргонот за професионални цели.

Слика 3. Дали како идни преведувачи и толкувачи би изучувале еврожаргон?

Дури 83% од анкетираниите изразиле подготвеност да го изучуваат еврожаргонот за професионални цели, при што кај еден дел од студентите постои свест дека во иднина ќе има потреба од преведување и толкување во оваа област и дека еврожаргонот е неопходен за да разберат како функционира ЕУ, односно дека неговото познавање е неопходно за секој што се вработува во ЕУ, додека друг дел образложило дека еврожаргонот е премногу сложен и дека би го изучувале само доколку се специјализираат да работат во таа област. Само 17% не изразиле подготвеност да ја изучуваат оваа стручна лексика. Понатаму, во следното прашање анкетираниите беа прашани дали поради претходно констатираната сложена природа на еврожаргонот сметаат дека еврожаргонот треба да се замени со едноставен јазик. Одговорите се прикажани на слика 4.

Слика 4. Дали еврожаргонот треба да се замени со едноставен јазик?

Повеќе од половина, односно 53% од анкетираниите сметале дека еврожаргонот треба да се замени со едноставен јазик којшто би бил поразбирлив за сите граѓани, односно со цел полесно да го разберат функционирањето на ЕУ и актуелните случувања во државата (на пример процесот на водење преговори за членство во ЕУ). Наспроти тоа, 47% сметале дека еврожаргонот не треба да се замени со едноставен јазик и како причина навеле дека тој не е соодветен за употреба во формален контекст и дека на тој начин би се ограничиле можностите за изразување, односно за збогатување на македонскиот јазик со нови зборови и изрази. Поделените мислења помеѓу анкетираниите укажуваат на постоење свест помеѓу студентите дека еврожаргонот нема да го користат само политичарите и институциите, туку дека треба да го разбираат и македонските граѓани, коишто не смее да бидат изложени на

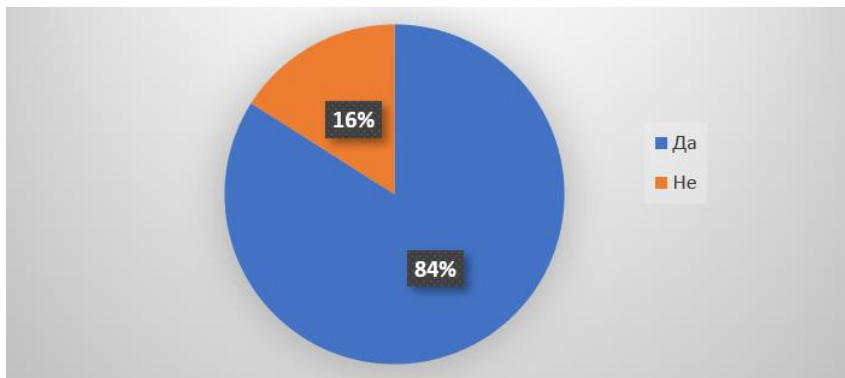
апстрактни поими во медиумите што не ги разбираат. Во таа насока анкетираниите беа запрашани што да се преземе за да се запознаат македонските граѓани со еврожаргонот во иднина, а особено по започнување преговори за членство во ЕУ, при што нивните предлози се сумирани на слика 5.

Слика 5. Предлози од студентите за можни начини за запознавање на македонската јавност со еврожаргон

Најголем дел од анкетираниите, односно 34% предложиле организирање јавни кампањи со цел запознавање на македонските граѓани со еврожаргон по интензивирање на евроинтегративните процеси, додека 27% сметале дека еврожаргонот треба да навлегува во секојдневниот јазик преку медиумите за да стане што поразбирлив и за пошироката јавност. До слична констатација дошла и Томашевска која заклучува дека масовната и широко распространета употреба на еврожаргон придонесува за негова употреба во различен дискурс (Tomaszewska 2015: 208). Преостанатите предлози опфаќаат емитување информативни прилози во (електронските) медиуми, одржување предавања и семинари, пред сè, на факултетите, како и објавување поимници и речници со објаснувања, односно новите термини да бидат јавно достапни на интернет, со цел со нив да се запознаат сите граѓани. Во следното прашање анкетираниите беа прашани дали сметаат дека се потребни речници со стандардизиран еврожаргон со утврдено значење на македонски јазик, при што нивните одговори се прикажани на слика 6.

Слика 6. Дали се потребни речници со стандардизиран еврожаргон на македонски јазик?

Дури 84% лично сметале дека се потребни речници со еврожаргон со стандардизирано значење на македонски јазик, додека 16% не се согласиле дека постои таква потреба. Имено анкетираниите сметаат дека е потребна усогласена употреба на еврожаргон со стандардизирано значење на македонски јазик. По анализата на сите предности и слабости од употребата на еврожаргон, главниот заклучок од анкетното истражување е дека е неопходна усогласена примена на еврожаргонот што навлегува во македонскиот јазик, односно негова стандардизација и тоа претставува став на 84% од испитаниците. До сега во Република Северна Македонија имаше првични обиди за стандардизирање на еврожаргонот што се користи во службена употреба, како и во јавноста, преку меѓународни проекти и преку интерни средби во Секретаријатот за европски прашања во рамките на Владата на Република Северна Македонија, но потребни се многу посериозни чекори.

Специјализираната комуникација во определена стручна област се одликува со голема динамичност што се одразува преку постојаното воведување нови термини за означување на современи концепти, наспроти излегувањето од употреба и застарување на други термини. Тоа е особено случај со мултијазичната ЕУ каде што експертите и преведувачите се соочуваат со предизвикот на стандардизација (Саздовска-Пигуловска 2018: 1).

Стандардизација на еврожаргонот што навлегува во македонскиот јазик

Стандардизацијата претставува сложен процес на унифицирање поими и определување јазични називи. Процесот на стандардизација ќе биде успешен само доколку претставува „мултидисциплинарна тимска активност“ (Prčić 1996: 224). Главен

критериум што се зема во предвид во процесот на стандардизирање и усвојување на терминологијата на еден јазик е обезбедување истовремена прецизност и од јазичен и од стручен аспект, при што стандардизација на современата и актуелна терминологија, односно еврожаргон на македонски јазик е можно да се постигне преку организирано спроведување на следниве шест фази (Саздовска-Пигуловска 2021: 142-143):

(1) најважна е прелиминарната фаза којашто подразбира заземање национален став во однос на усвојувањето еврожаргон на македонски јазик, односно дали ќе преовладува ставот за јазичен пуризам, за умерено збогатување на сопствениот лексички фонд со туѓа лексика или за интернационализација на терминологијата (од страна на интердисциплинарно стручно тело, преку заедничка соработка на експерти од областа, лингвисти и преведувачи, па дури и консултација со стручната јавност, медиумите и невладиниот сектор, преку одржување јавни расправи, национални работилници итн.);

(2) утврдување листа на неусогласени, повеќезначни, неадаптирани или буквално преведени поими групирани по сродни области во доменот на ЕУ, на пример, право, судство, економија, култура и образование, животна средина итн. (оваа фаза вообичаено се одвива на повисоко ниво, односно на ниво на релевантни национални институции);

(3) тимска работа помеѓу преведувачи или терминологиисти (опфаќа утврдување првични преводни еквиваленти на македонски јазик) во соработка со експерти од областа (како што е правник, економист или друга професија, а со цел стручна ревизија, којашто опфаќа поврзување на поимите со терминот добиен во фазата на преведување и давање препораки од експертот за промена или модификација;

(4) јазична ревизија од страна на лектор по македонски јазик, којашто опфаќа јазична ревизија на терминот добиен по третата фаза, со цел да биде во согласност со стандардната јазична норма и правописните правила;

(5) техничка обработка на податоците (добиени по завршување на претходните фази) од страна на информатичар или програмер, со цел нивно структурирано внесување во онлајн термилошка база на податоци и јавно објавување на крајниот резултат во електронска или печатена форма;

(6) фаза на промовирање на крајниот резултат во пошироката и во стручната јавност, со цел широка распространетост и информирање што треба да придонесе за усогласено користење на стандардизиран еврожаргон на македонски јазик од страна на

различни корисници (вообичаено го организира релевантна национална институција и евентуално може да вклучува фаза за прибирање мислења или препораки за добиените решенија и од пошироката јавност, невладиниот сектор или слично).

Оваа последна фаза за промовирање на крајниот резултат е тоа што недостигаше во досегашните обиди за стандардизирана употреба на еврожаргон во македонскиот јазик и резултираше со негово недоследно и неусогласено користење во практика. Предложените шест фази даваат јасен приказ на процесот на стандардизирање на терминологијата и покажуваат дека се работи за строго организиран и интердисциплинарен процес, којшто задолжително би вклучил меѓусебна соработка на сите корисници на еврожаргон на македонски јазик.

Заклучоци

Врз основа на спроведената анализа може да се заклучи дека еврожаргонот е важен за олеснување на комуникацијата преку означување специфични поими поврзани со ЕУ, но е премногу технички и нејасен за обичните граѓани, со што се отежнува комуникацијата со пошироката јавност. Затоа е неопходна контролирана и усогласена примена на еврожаргонот што навлегува во македонскиот јазик, односно преку спроведување на организиран и на јасно структуриран процес на стандардизација би се избегнало негово неусогласено и непрецизно користење, особено имајќи во предвид дека термините тешко можат да се искоренат од употреба штом еднаш се одомаќинат во стручната и во пошироката јавност или штом навлезат во дискурсот на медиумите. За таа цел во трудот беше предложена стандардизација преку организирано спроведување на шест фази.

Иако македонскиот јазик е подготвен да се менува под влијание на евроговорот и еврожаргонот, не смее да постои неконтролирано преземање и навлегување на странска лексика, односно тоа треба да претставува строго контролиран процес. Оттука може да се заклучи дека од клучно значење е постоењето на унифициран национален став во врска со навлегувањето и степенот на употреба на еврожаргон во македонскиот јазик, односно дали ќе преовладува ставот за јазичен пуризам, за умерено збогатување на сопствениот лексички фонд со туѓа лексика или за интернационализација на терминологијата. Притоа, особено е важно да се има во предвид и дека воведувањето нови термини и поими во јазикот вклучува и создавање свест во пошироката јавност за постоењето на такви поими кои не се карактеристични за македонскиот општествено-

политички систем и за актуелните процеси низ коишто поминува државата. Тоа е всушност еден од главните предизвици коишто доаѓаат со еврожаргонот.

За крај треба да се истакне и дека ограничување на ова истражување е тоа што претставува првично истражување, коешто во иднина треба да биде помасовно и да опфати и преведувачи и толкувачи од македонските и од европските институции. Преку спроведеното анкетно истражување излезе на виделина и еден друг недостаток, односно тоа што во македонскиот јазик нема многу јазични подновувања преку зборообразување. Имено, анкетираниите сметаат дека не се создава нова лексика за означување нови и современи поими од стручни области коишто во поново време стануваат дел од македонската традиција и практика и претежно се пристапува кон директно преземање термини и изрази кои се својствени за доминантните јазици од коишто се врши заемање и коишто во основа претставуваат заемки што често не се својствени за македонскиот јазик.

Користена литература:

- Влада на Република Македонија, Секретаријат за европски прашања. 2007. *Речник на термини: Европската Унија и европските институции*. Скопје: Аркус
- Саздовска-Пигуловска, Милена 2021: *Терминологија (контрасивна терминологија анализа)*. Дата Понс – Скопје
- Саздовска-Пигуловска, Милена 2018: „Усогласување на европската терминологија преку Евровок“. Годишен зборник на Филолошки факултет – Скопје
- Саздовска-Пигуловска, Милена 2016: „Појавата на еврожаргон во македонскиот јазик“. Зборник од Осмиот собир на Млади македонисти, Филолошки факултет – Скопје
- Balič, Tina 2016: “Attitudes towards Euro-English in a European Union Institution”. *Revije.ff.uni-lj.si/elope*. Vol. 13 (2), 131-152(246) (пристапено на 14.11.2021)
- Biel, Lucja 2014: *Lost in the Eurofog: The Textual Fit of Translated Law*. Frankfurt: Peter Lang, 347 p.
- Bugariski, Ranko 2003: *Žargon: Lingvistička studija*. Beograd: Čigoja Štampa
- McAuliffe, Katherine 2009: “Translation at the Court of Justice of the European Communities”. In Olsen, F., Lorz, A., Stein, D. (editors), *Translation Issues in Language and Law*, UK: Palgrave Macmillan, pp. 99-114
https://www.researchgate.net/publication/304615438_Translation_at

- _the_Court_of_Justice_of_the_European_Communities
(пристапено на 14.11.2021)
- Prčić, Tvrtko 1997: *Semantika i pragmatika reči*. Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića
- Schäffner, Christina; Adab, Beverly 2001a: “The idea of the hybrid text in translation: Contact as conflict. Across Languages and Culture”, 2(2), 167-180
https://www.researchgate.net/publication/233201449_Editorial_Globalisation_Communication_Translation (пристапено на 14.11.2021)
- Silaški, Nadezda; Đurović, Tatjana 2014: “One step forward, two steps back – Conceptualising Serbia’s EU accession in Serbian and EU discourse”. In: Andreas Musolff, Fiona MacArthur and Giulio Paganì (eds.). *Metaphor and Intercultural Communication*. London: Bloomsbury Publishing, 185-200
https://www.researchgate.net/publication/259821061_Silaski_N_Durovic_T_2014_One_step_forward_two_steps_back_-_Conceptualising_the_EU_accession_in_Serbian_and_EU_discourse_In_A_Musolff_F_MacArthur_G_Paganì_Eds_Metaphor_and_Intercultural_Communication_L (пристапено на 14.11.2021)
- Temmerman, Rita 2018: *European Union multilingual primary term creation and the impact of its neologisms on national adaptations*. *Parallèles* – numéro 30(1), avril 2018, DOI 10.17462/para.2018.01.02
- Tomaszewska, Aleksandra 2015: “Influence of Eurojargon on Polish Meps’ Discourse”. *Spółeczeństwo. Edukacja. Język*. 2015.3.197-210
<http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-148b3d2d-6e74-45df-b1bc-80fd802061d7> (пристапено на 14.11.2021)

Единици на интернет

- <https://termcoord.eu/2014/06/eurojargon/> (пристапено на 14.11.2021 година)
- <https://www.epi.org.mk/docs/Twelve-Proposals-web.pdf> (пристапено на 14.11.2021 година)